

## GÖÇMENLERE SUNULAN EĞİTİM POLİTİKALARININ GÖÇMENLERİN UYUMUNA ETKİSİ: TÜRKİYE VE ALMANYA ÖRNEKLERİ<sup>1</sup>

Yusuf Uslu<sup>2</sup>

<sup>2</sup>Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi Bölümü, 220470001@ogrenci.hitit.edu.tr,  
ORCID: 0000-0001-5120-284X

### Makale Bilgisi

#### Makale Tarihsel Süreci:

Geliş Tarihi:07/12/2022

Düzeltilme Tarihi:16/12/2022

Kabul Tarihi:29/12/2022

**Anahtar Kelimeler:** Almanya,  
göçmen uyumu, Türkiye,  
eğitim

**JEL Kodları:** I28, I38

### Özet

İnsanların dini, ekonomik, sosyal ya da siyasal nedenlerle yaşadıkları bölgelerden ayrılarak yer değiştirmelerine göç denilmektedir. Uyumun sağlanmasında eğitim başat rol oynamaktadır. Bu nedenle uyum dengesinin sağlanması sürecine, eğitimin etkisinin anlaşılmasına çalışıldığı bu çalışmada; Türkiye ve Almanya'dan toplam 30 katılımcıyla yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilmiş; göçmenlerin yaşamlarında karşılaştıkları en temel sorunlardan birinin dil sorunu olduğu ve bu sorunun ancak nitelikli bir eğitim süreciyle aşılabileceği tespit edilmiştir. Bununla birlikte eğitim bağlamında her iki göçmen grubunun da eğitim aldıkları ülkelerde ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kaldıkları fakat Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin eğitimle hayatlarını olumlu yönde değiştirebilme fırsatlarını daha olası bulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

## THE EFFECT OF EDUCATIONAL POLICIES OFFERED TO IMMIGRANTS ON THE ADAPTATION OF IMMIGRANTS: EXAMPLES OF TURKEY AND GERMANY

### Article Info

#### Article history:

Received:07/12/2022

Revised: 16/12/2022

Accepted:29/12/2022

**Keywords:** Germany,  
education, immigrant  
integration, Turkey

**JEL Codes:** I28, I38

### Abstract

Migration is the movement of people by leaving the regions where they live due to religious, economic, social or political reasons. Education plays a key role in ensuring compliance. For this reason, in this study, in which the effect of education on the process of achieving harmony balance is tried to be understood; Semi-structured interviews were conducted with a total of 30 participants from Turkey and Germany. The data obtained from the interviews were analyzed; It has been determined that one of the most basic problems that immigrants face in their lives is language problem and this problem can only be overcome with a qualified education process. However, in the context of education, it has been concluded that both immigrant groups are exposed to discrimination or exclusion in the countries where they receive education, but immigrants of Turkish origin living in Germany find it more likely to change their lives in a positive way through education.

<sup>1</sup> Bu çalışma Prof. Dr. Metin Uçar danışmanlığında Yusuf Uslu tarafından 21 Haziran 2022 tarihinde tamamlanan "Göçmenlere Yönelik Eğitim Politikalarının Entegrasyona Etkisi: Türkiye ve Almanya Örnekleri" başlıklı 10476603 tez no'lu yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Ayrıca çalışma esnasında yapılan mülakatlar için; Hitit Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 9 Aralık 2021 tarih ve 2021-289 sayılı belge ile izin alınmıştır.

Uslu, Y. (2022). Çalışma ismi. Göçmenlere Sunulan Eğitim Politikalarının Göçmenlerin Uyumuna Etkisi: Türkiye ve Almanya Örnekleri *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 3, (2), 106-124.

## GİRİŞ

Göç, tarihsel olarak oldukça eski zamanlara kadar gitmektedir. Öyle ki bazı aydınlar, semavi dinlerdeki Âdem ve Havva kıssasıyla ilk göç hareketinin başlatılabileceğini savunmaktadır (Karpat, 2013; Uçar, 2021). Bu nedenle göç tarihini, insanlığın tarihiyle başlatmak mümkündür. Türkiye de farklı tarihlerde, farklı gerekçelerle, farklı ülkelerden gelen birçok göçmeni bünyesinde barındırmıştır. Bu çalışmada Göç İdaresi Başkanlığı'nın resmi raporlarına göre yaklaşık 4 milyon Suriyeli sığınmacının bulunduğu Türkiye'de yaşayan Suriyelilerle; son zamanlarda artan göç akınlarıyla göçmen kabul sayısı bakımından dikkat çekici bir ülke olan Almanya'da yaşayan Türkiyelilerin, göç ettikleri ülkelerde aldıkları eğitimin; o ülkelere uyum sağlamalarındaki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Dünyanın farklı yerlerine, farklı gerekçelerle göç eden insanların arasında çok sayıda okul çağında çocuk bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin de yaklaşık yarısı okul çağındaki çocuklardan oluşmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], 2022). Bu durumdan anlaşılacağı üzere aslında mesele sadece bir göç meselesi değil esas itibarıyla bir göçmen çocuk meselesidir. Bu bağlamda içinde yaşadığımız dünyanın kaderi haline gelen göç olaylarından etkilenen göçmen çocukların, eğitimleri esnasında maruz kaldıkları sorunların tespit edilmesi ve önlenmesi; bu çocukların tehlikeli nesil olma riskinin önüne geçilmesi bakımından hayati önem taşımaktadır. Bu öneminden dolayı çalışmada, dünya üzerinde en fazla sayıda göçmeni kabul eden ülkelerden olan Türkiye ve Almanya'da yer alan göçmenlerin, içinde buldukları topluma uyum sürecinde; ilgili ülkelerin uyguladığı eğitim politikalarından etkilenme durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

2005-2021 yılları arasında Almanya'yı yöneten eski Başbakan Merkel, 2015 ve 2016 yıllarında yaşanan göç krizinde diğer Avrupa ülkelerinin aksine göçmenleri ülkesine davet ederek 1,2 milyondan fazla Suriyelinin ülkesine kabul edilmesini sağlamıştır. Merkel, zorunlu gerekçelerle göç eden bu insanları kabul etme konusunda gösterdiği cesur kararlarından dolayı uluslararası prestije sahip; Unesco tarafından verilen Barış Ödülü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından verilen 2022 Nansen Mülteci Ödülüne layık görülmüştür (Yıldız, 2022). Türkiye ise Almanya'ya kıyasla çok daha fazla sayıda Suriyeli sığınmacıya kapılarını açmış ve onları ülkesine kabul etmiştir. Dünyanın pek çok ülkesi, ülkesinde yaşadığı hayati tehlikeler nedeniyle göç eden Suriyeli sığınmacıları, görmezden gelerek ölüme terk ederken; tarihin birçok döneminde birbiriyle yakın ilişkiler kurmuş olan Türkiye ve Almanya'nın Suriyeli sığınmacı meselesinin çözümü için de üst düzey ziyaretler aracılığıyla defalarca görüşmeler gerçekleştirmesi ve ciddi inisiyatifler alarak meselenin çözümü için milyonlarca sığınmacıyı ülkelere kabul etmesi tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. 6 Mayıs 2022 tarihinde Türkiye İçişleri Bakan Yardımcısı, ülkede toplam 5 milyon 500 bin 690 yabancı bulduğunu ve bunların 3 milyon 762 bin 686 kişisinin Suriyeli sığınmacı olduğunu açıklamıştır. Bu açıklamadan anlaşıldığı üzere Türkiye'de yaşayan yabancıların yaklaşık %70'ini Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır (Karadağ, 2022). 2021 yılı Almanya Federal İstatistik Dairesi raporlarına göre ise Almanya'da yaşayan yaklaşık 22 milyon 300 bin kişinin göçmen (yabancı) statüsünde olduğu açıklanmıştır. Ayrıca göçmenler içindeki en kalabalık grubu Türkiye'den göç edenlerin oluşturması da dikkat çekici bir veri olarak karşımızda durmaktadır (Sancak, 2022). Bu bağlamda çalışmada; Türkiye ve Almanya'ya göç eden insanlardan en kalabalık grubu oluşturanlar üzerine yürütülmüştür. Bu nedenle Türkiye'deki göçmenlerden Suriyeliler; Almanya'daki göçmenlerden ise Türkiyelilerin uyum süreçlerine gördükleri eğitimin etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

Kimi durumlarda yüksek hayat standardına erişme arzusunun beslenen göç, kimi durumlarda kişinin kendi iradesiyle seçmediği ayrımcılık, baskı, şiddet, kıtlık ve savaş gibi koşulların zorlamasıyla; bir zorunluluk olarak yaşamak zorunda kaldığı bir sürece dönüşmektedir. Suriyelilerin göçü, zorlayıcı

faktörlerden kaynaklanmaktayken; Türkiyelilerin göçü, büyük ölçüde çekici faktörlerden (daha yüksek refah içinde yaşama isteği) kaynaklanmaktadır. Alpago 'ya göre her ne kadar Suriyelilerin ve Türkiyelilerin göçleri farklı nedenlere ve zamanlara dayalı olarak gerçekleşmiş olsa da yaşamış oldukları sosyo-kültürel sorunlar ve bu sorunlar için üretilecek yaklaşımlar birçok ortak noktaya sahip olabilmektedir (Alpago, 2021: 102). Bu nedenle çalışmada gönüllü ya da zorunlu nedenlere dayalı olarak farklı ülkelere göç etmiş olan göçmenlerin uyumuna, göç ettikleri ülkelerde uygulanmakta olan eğitim politikalarının etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Akar'ın 2021'de yaptığı "Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu", Şen'in 2020'de yaptığı "Zorunlu göçle Türkiye'ye gelen Suriyelilerin entegrasyonu: İstanbul ili örneği" ve Tümtaş'ın 2020'de yayımlanan "Nöbetleşe dışlanma göç ve sosyal dışlanma döngüsü" adlı araştırmalarında ortaya konduğu gibi; göçmenlerin yeni geldikleri yerleşim biriminde geçirdikleri süre ne kadar artarsa, ülkelerine geri dönme isteği de o denli azalmaktadır. Bu bağlamda Suriyelilerin, Türkiye'de geçirdikleri uzun yıllardan sonra ülkelerindeki durum düzelse dahi, çoğunluğunun geri dönme eğiliminde olmayacağı öngörülmektedir (Alpago, 2021: 108). Ayrıca GİB'in 11 Ağustos 2022 tarihli verilerine göre ülkemizde geçici koruma kapsamındaki toplam Suriyeli sayısı 3.651.683'tür (GİB, 2022). Mevcut Suriyeliler geçici koruma kapsamında bulunduğundan; üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilinceye kadar ülkemizde kalabilmektedir. Bu doğrultuda ülkemizden başka bir üçüncü ülkeye yerleştirilen Suriyeli sayısı, günümüze kadar sadece 19.457 kişi olmuştur (GİB, 2022). Bu durum Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin, geçici değil kalıcı olarak değerlendirilmeleri gerektiğini göstermektedir. Benzer bir durum Almanya'da yaşayan Türkiyeliler için de geçerlidir. Zira Almanya'ya çalışarak para biriktirmek ve sonra da ülkesine geri dönmek için giden birçok Türkiyeli, yıllar içinde kararını değiştirmiş ve kesin olarak Almanya'ya yerleşmiştir (Alpago, 2021: 108).

Göçmenlerin, kalıcı olacakları birçok araştırma ve resmi raporlarla ortaya konduktan sonra göç ederek yerleştikleri ülkelerde gördükleri eğitimin yeterliliği tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda literatürde, göç-eğitim-uyum ilişkisine dair genellikle tek ülke ve yalnız bir göçmen grup üzerinde yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada ise iki farklı ülkede (Türkiye ve Almanya) yaşayan iki farklı sığınmacı / göçmen<sup>2</sup> (Suriyeliler ve Türkler) grup üzerinde çalışılmıştır. Bu çalışma, konuyla ilgili daha ayrıntılı, derinlikli ve anlamlı sonuç-yorumlara ulaşılmasına imkân tanıdığı için nitel yöntemlerle yürütülmüştür. Bu bağlamda araştırma boyunca nitel araştırma yöntemleri olarak bilinen doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 210). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre hazırlanan sorularla yapılan görüşmelerde; araştırma konusuna yönelik veri temin edilmeye, katılımcıların iç dünyaları anlaşılmasına, sahip oldukları bilgi, deneyim ve davranışlar betimlenmeye çalışılmıştır (Özgen, 2016: 161). Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı tarafından önceden hazırlanan sorular, görüşmeye katılanların istediği derinlikte yanıtlanmasına imkân tanıdığı için sağladığı bu esneklik nedeniyle de tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 366). Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği için; verilerin toplanmasından analizine kadar yapılan işlemlerle ilgili bilgilerin kapsamlı bir şekilde verilmesi, uzman görüşünün alınarak değerlendirilmesi ve çeşitleme stratejisinin kullanılması sağlanmıştır

<sup>2</sup> Dünya üzerinde ülkelerin, kendisine sığınan insanlara farklı evrelerde farklı statüler vermesinden kaynaklanan bir kavramsal karışıklık bulunmaktadır. Fakat dünyanın değişik yerlerine göç eden Suriyelilerin geliş sebeplerinin keyfilik ötesinde çoğu zaman hayati tehlikelere dayanması nedeniyle bu çalışmada Türkiye'ye göç eden Suriyelilere yönelik, literatür ve hukuktaki anlamından bağımsız olarak, sığınmacı ifadesi kullanılmıştır. Benzer şekilde Almanya'ya göç eden Türkiyeliler için göç motivasyonunun çoğunlukla hayati bir zorunluluğa değil, ekonomik nedenlere dayalı olarak gerçekleşmesinden dolayı Almanya'ya göç eden Türkiyelilere yönelik, literatür ve hukuktaki anlamından bağımsız olarak, göçmen ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca "göçmen" ifadesi bu çalışmada her ne sebeple olursa olsun Türkiye, Almanya veya başka bir ülkeye göç etmiş olan tüm göç edenler için ortak kuşatıcı bir kavram olarak da kullanılmıştır.

(Yıldırım ve Şimşek, 2013: 81). Bu bağlamda çalışma boyunca yapılacak işlemler sırasıyla açıklanmış; yapılacak mülakatlar için hazırlanmış olan sorular uzman görüşü alınarak belirlenmiş; çeşitleme veri kaynakları olarak ise gözlem, görüşme, doküman analizi gibi farklı yöntemlerden elde edilen sonuçlar birlikte değerlendirilmiştir. Bu çalışma esnasında yapılacak olan mülakatlar için; Hitit Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 9 Aralık 2021 tarih ve 2021-289 sayılı belge ile izin alınmıştır. Ayrıca mülakat randevularının alınmasından görüşmelerin gerçekleştirilmesine kadar ki süreçte; katılımcı odaklılık ve gönüllülük ilkesinin gözetildiği bir yaklaşım içerisinde olunmaya özen gösterilmiştir. Bu kapsamda görüşme randevuları ilk önce katılımcıların uygunluğu gözetilerek belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler, salgın şartlarından dolayı internet üzerinden uzaktan yapıldığı için gönüllük onayları da Google form üzerinden geliştirilen "Gönüllü onay formu" ile tamamen dijital ortamda alınmıştır. İlgili forma <https://forms.gle/1riQBGHZ6B35uQuv9> adresinden erişilebilmiştir. Katılımcıların tamamı görüşmeye kendi gönül rızalarıyla katıldıklarını teyit etmiş ve ilgili linkten gönüllü onay formlarını onaylamışlardır. Alınan bu onayla elde edilen bilgiler ile görüşmeler esnasında verilen yanıtlar birbiriyle ilişkilendirilmemiş ve katılımcıların tüm şahsi bilgileri gizli tutulmuştur. Çalışma kapsamında; herhangi bir sebeple ülkelerini terk ederek Türkiye veya Almanya'nın değişik bölgelerine yerleşmiş olan, yaşları 15-52 arasında değişen, göç ettiği ülkede herhangi bir sınıf düzeyinde okul okuyan ya da bitiren toplam 30 kişiyle yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, katılımcılardan özgün ve ayırt edici verilere ulaşabilmek için yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmış; hazırlanan sorularla görüşmelere başlanmış, görüşme esnasında görüşmenin seyrine göre kimi sorular derinleştirilmiştir.

Katılımcıların yaşam deneyimleri ve bu deneyimlere ait yorumlamaların veri olarak kabul edildiği bu çalışmada görüşmeler öncelikle ses kaydına alınmış sonra da yazıya aktarılmıştır. Elde edilen bu yazılı doküman devamlı olarak okunarak görüşme sonuçlarına dair genel bir perspektif kazanılmıştır. Görüşmeye katılan kişilere, kişisel bilgilerinin gizli kalması için kod isimler verilmiş ve görüşmeler tamamlandıktan sonra verilen cevaplar analiz edilerek görüşmeyle ilgili anahtar kavramlar çıkarılmıştır. Çıkarılan anahtar kavramlardan hareketle veriler örgütlenmiş, nitel bulgular yorumlanmış ve raporlaştırılmıştır. Yapılan literatür taramalarından ve görüşmelerden sonra tüm veriler yeniden analiz edilerek sonuçlar çıkartılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında tablo 1'de özetlendiği gibi araştırmaya katılan 30 katılımcıdan 16'sı erkek, 14'ü kadınlardan oluşmaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriye kökenli sığınmacılar cinsiyete göre 8 erkek, 6 kadın olmak üzere toplam 14 kişi olacak şekilde dağılmış durumdadır. Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenler ise 8 erkek, 8 kadın olmak üzere toplam 16 kişi cinsiyete göre eşit bir şekilde dağılmış durumdadır. Katılımcıların eğitim durumları irdelendiğinde 14'ünün lise mezunu, 12'sinin üniversite eğitimine devam ettiği ve 4'ünün de üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların 14'ü evli olup 16'sı bekarıdır. Katılımcıların hanelerindeki fert sayısı 2 ile 12 arasında değişmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların genellikle kalabalık ailelerden oluştuğu veya birden fazla aile aynı hanede bir arada yaşadığı görülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların demografik ve kişisel özellikleri

KATILIMCI	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	MEDENİ HAL
K1	22	Erkek	Meslek lisesi mezunu	Tekstil atölyesinde çalışıyor	Bekar
K2	17	Kadın	Realschule okuyor	Ailesi ticaret işi yapıyor	Bekar
K3	30	Kadın	Üniversite mezunu	Çevre mühendisi ve ticari bir işyeri sahibi	Evli
K4	23	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K5	21	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K6	22	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K7	35	Erkek	Lise mezunu ve TÖMER'de dil eğitimi almış	Bir lokantada bulaşıkçı olarak çalışıyor	Evli
K8	22	Kadın	Lise mezunu	Babası yurtdışı göreviyle öğretmen olarak gelmiş ve çalışıyor	Bekar
K9	52	Erkek	Lise düzeyinde okula gitmiş	Anne babası Almanya'da işçi olarak çalışırken orada lise öğrenimi görmüş şu anda Türkiye'de öğretmen	Evli
K10	22	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrencilik yapıyor aynı zamanda babasının çalıştığı lokantada ona yardım ediyor	Bekar
K11	23	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K12	20	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K13	25	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrencilik yapıyor aynı zamanda bir lokantada bulaşıkçılık yapıyor	Evli
K14	22	Kadın	Lise mezunu	Evlere temizliğe gidiyor	Evli
K15	15	Kadın	Lise düzeyinde okula gidiyor	Babası kayıp, ailesi verilen sosyal yardımlarla yaşamaya çalışıyor	Bekar

KATILIMCI	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	MEDENİ HAL
K16	16	Kadın	Lise düzeyinde okula gidiyor	Babası vefat etmiş, ailesi verilen sosyal yardımlarla yaşamaya çalışıyor	Bekar
K17	19	Kadın	Lise mezunu	Ailesinden kimse çalışmıyor, verilen sosyal yardımlarla yaşamaya çalışıyor	Evli
K18	33	Kadın	Üniversite mezunu	Öğretmen	Evli
K19	24	Erkek	Lise mezunu	Markette yönetici olarak çalışıyor	Evli
K20	26	Erkek	Lise mezunu	Markette reyon işinde çalışıyor	Evli
K21	22	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K22	28	Kadın	Lise mezunu	Markette yönetici olarak çalışıyor	Evli
K23	29	Erkek	Lise mezunu	Markette çalışıyor	Evli
K24	23	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K25	24	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K26	25	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K27	39	Erkek	Lise mezunu	Bir çikolata fabrikasında işçi olarak çalışıyor	Evli
K28	22	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekar
K29	30	Erkek	Üniversite mezunu	Gıda sektöründe ticari bir işyeri sahibi	Evli
K30	36	Erkek	Üniversite mezunu	Ayakları olmadığı için çalışmıyor ve verilen sosyal yardımlarla yaşamaya çalışıyor	Evli

## GÖÇ VE GÖÇMENLİK KAVRAMI

Göç; insanların beşerî, ekonomik ve sosyal gereksinimlerinden doğan ihtiyaçlar nedeniyle yaşadıkları yerden başka bir yere bireysel veya toplu olarak hareket ederek yerleşmelerini ifade etmektedir. Dolayısıyla kavram genel olarak mekanlar arasındaki insan hareketliliğine işaret etmektedir (Demirağ ve Kakışım, 2018: 130). Göçler, eşit olmayan bir şekilde dağıtılmış ekonomik imkanların paylaşılma

probleminden ortaya çıkabileceği gibi devlet otoritesinin uyguladığı baskı, savaş ve sürgünler sonucu da ortaya çıkabilmektedir (Bozan, 2014: 8). Bu bağlamda göçün insanlığın tarih sahnesine çıktığı andan itibaren var olduğu düşünülmektedir. İnsanlar türlü sebeplerden ötürü dünyaya gelmiş oldukları mekanlardan ayrılmış, yaşamlarına daha uygun olduğunu düşündükleri yerlere doğru hareket etme eğiliminde olmuşlardır. İnsanların, çeşitli gerekçelerle bireysel veya toplu olarak yer değiştirme süreci şeklinde tanımlanan göç, kökü insanlık tarihine kadar (Hz. Âdem ile Havva'nın cennetten yeryüzüne sürgünü) uzanan dinamik bir kavramdır. Gerek ülke içinde yaşanan iç göç; gerek ülkeler arasında yaşanan dış göç, bireysel veya toplu olarak vuku bulabilen; ekonomik, eğitim, kültürel, siyasal, sosyal, ulaşım gibi saiklerle gerçekleşebilen bir olgudur. Göç olgusu insanlık tarihi kadar kadim, köklü bir geçmişe sahip olduğundan; yüzyıllar boyunca tüm toplumları sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda etkilemiştir (Saridoğan, 2019).

Günümüzde dünya, göç çağını yaşarken; belirli kimlikler üzerine inşa edilen modern ulus devletler inşa edilen bu yapıları korumak için göçe karşı bir duruş sergilemiş ve göçü önleyici tedbirlere başvurmuşlardır (Castles ve Miller, 2008). Bu bağlamda dini, kültürel ya da etnik farklılıklara sahip olan göçmenler; ulus devletlerin çatısı altında istenmemiş ve göç olayı ulus devletlerde birçok açıdan sınırlandırılmıştır. Bu süreçte devletler için tehdit oluşturan ve önlem alınması gereken bir varlığa dönüştürülen göçmenler dehumanize edilmişlerdir (Karakaya, 2022: 379). Bu bağlamda yüzyılın insani trajedisine dönüşen Suriyeli sığınmacıların durumu bölgede yaşanan çeşitli çatışmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. 2011'den itibaren Suriye'de yaşanan iç savaşlar neticesinde kendi ülkesinden ayrılan Suriyelilerin sayısı bugün 8 milyonu aşmış durumdadır (World Migration Report, 2022: 26). Geçen yüzyılın içinde yaşanan iki dünya savaşıyla birlikte başlayan göç krizlerinden sonra Suriye'deki iç savaşların neden olduğu kitlesel ölçekteki göçler, dünyada yaşanan üçüncü büyük göç krizi olarak kabul edilmiştir (Swain, 2019: 961). İnsanlık tarihinin belirli dönemlerinde göç etme macerasının birtakım kırılmalar yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu kırılmalardan biri de sanayi devrimidir. Gelişen sanayi ve teknolojinin sağladığı imkanlarla kırsal alandan kentsel alana doğru göç eden insanların hareketi ilk defa sanayi devrimi ile birlikte ciddi bir şekilde kitleselleşmiş ve dünya genelinde büyük göç hareketlilikleri yaşanmıştır. 30 Ekim 1961'de imzalanan Türkiye-Almanya işgücü anlaşması kapsamında (günümüze kadar devam eden) Almanya'ya doğru yaşanan Türkiyeli işçi göçü bu kapsamda değerlendirilebilir.

Göç ile ilgili çalışmaların yanıt aradığı önemli sorunlardan biri de göçün nasıl başladığı veya başlatıldığıdır. İnsanlar, zorunlu kaldıkları için mi? Kendileri istediği için mi? göç etmektedir. Göç alan yazınında; yaşamını sürdürebilmek, para biriktirebilmek gibi ekonomik gerekçelerle bulunduğu yerden başka bir yere yerleşmek için gidenler gönüllü göç kapsamında ele alınırken; savaş, sürgün, işkence gibi politik nedenlerle başka bir yere yerleşmek için gidenler veya iltica edenler ise zorunlu göç kapsamında ele alınmaktadır. Günümüzde elimizdeki veriler kapitalist gelişme düzeyi açısından az gelişmiş olandan çok gelişmiş olana doğru göç rotalarının varlığına işaret ederken; gönüllülüğün ve zorunluluğun ima ettiklerinin yeniden tartışılması gerektiğini de göstermektedir. Zira göçün gerekçesi ne olursa olsun rota büyük oranda ekonomik olarak gelişmiş ülkelere doğru olmaktadır. Öyle ki gönüllü göç kapsamında değerlendirilen işçi göçünde "iyi bir yaşam düşü" ve ekonomik olarak daha konforlu bir yaşam için göç bir zorunluluk olarak görülebilmektedir (Yalçın, 2017: 22).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) göçmen kavramını, yerleşik durumda bulunduğu ikametinden, başka bir yere yerleşmek için ayrılan kişileri ifade etmek için kullanmaktadır. Tarih boyunca yaşanan göçlerden olumlu veya olumsuz olarak ama en fazla etkilenen kesim göçmenler olmuştur. Vatanlarını, ailelerini, mallarını ve daha birçok şeylerini geride bırakıp çıkılan uzun bir yolculuğun ardından daha önce hiç tanımadıkları bir ortamda yaşamak zorunda kalan

göçmenler bir kısmını öngörebildikleri ciddi sorunlarla yüz yüze kalmaktadır. Bu sorunların başında gelen uyum sorunları ve ırkçılığa maruz kalma durumu; çoğu zaman egemen grubun azınlık gruba karşı takındığı dışlama ve ayrımcılık içeren davranışlar ile ortaya çıkmaktadır (Perşembe, 2005: 59). Ayrıca göçmenlerin varlığı göç alan ülkelerde en çok tartışılan konulardan biridir. Tartışma temelde göçmenlerin, yaşadıkları topluma uyum sağlayıp sağlayamadıkları düşüncesi üzerinden yürütülmektedir. Uyum konusunda toplumun bakışı genellikle ekonomik argümanlara dayalı olarak farklılaşmaktadır. Çalıştığı sektörde işler iyiye gittiğinde ve göçmenlerden ekonomik yarar sağlandığı düşünüldüğünde yerli halk göçü desteklemektedir. Fakat işler kötüye gittiğinde göçmenler, ekonomik kötüye gidişle özdeşleştirilmekte ve ülkedeki kötüye gidişten bütünüyle sorumlu tutulmakta olduğundan yerli halk; göçün kısıtlanması ve hatta durdurulmasını istemektedir. Bu nedenle dünya genelinde göçmenler, çoğu zaman ekonomik kriz anlarında günah keçisi olarak görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Almanya'ya savaş sonrası dönemde göçmen işçilerin çalışmaya gelişi verilebilir. Almanya'ya işçi olarak gelen göçmenler ilk başta toplum tarafından coşkuyla karşılanmış ve desteklenmiştir. Çünkü göçmen işgücüne ciddi düzeyde ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak 1970'lerdeki ekonomik krizle birlikte "Göçmenler gelip işimizi, evimizi elimizden alıyorlar" şeklinde bir algı toplumda yaygınlaşmaya başlamıştır (Yalçın, 2017: 86).

### **TÜRKİYE VE ALMANYA'DA GÖÇMEN EĞİTİMİ**

Sosyal bir varlık olan insan; toplumda süregelen hayatta var olabilmek, inşa edilen kültür ve medeniyeti geliştirebilmek ve insanlarla etkin bir şekilde iletişim kurabilmek için nitelikli bir eğitime muhtaçtır. Kültürel, toplumsal değerlerin insana kazandırılması açısından eğitim, insanın yaşadığı topluma sosyalizasyonunu sağlamaktadır (Bolay, 2010: 333). İçinde yaşadığı toplumun diline, dine, kültürüne, gelenek ve göreneğine yabancı bir şekilde yaşayan göçmenin, o toplumda herhangi bir sorun yaşamadan yaşayabilmesinin en etkili fakat en zor yolu o bireyi sistematik bir şekilde uygulanacak olan eğitim programlarına tabi tutmaktan geçmektedir (İli, 2020: 6). Temel insan haklarından olan eğitim konusuyla ilgili uluslararası platformlarda; zorunlu temel eğitimden yükseköğretime kadar tüm seviyelere erişim konusunda tam bir eşitliği öngören "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" (1948), eğitimdeki her türlü ayrımcılığın önlenmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanması gerektiğini dile getiren "Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme" (1960), hukuki statüsü ne olursa olsun tüm çocukların eğitime erişmesinin onların temel hakkı olduğunu savunan "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" (1989) şeklinde sıralanabilen çok sayıda düzenleme yapılmıştır. Tüm bu düzenlemelere rağmen eğitime erişim ve fırsat eşitliği konusunda en fazla soruna maruz kalan toplumsal grup, dünya üzerinde çeşitli yerlere dağılmış durumda olan göçmenler olmuştur (Gershberg vd., 2006: 4). Eğitim, göç eden insanların göç ettikleri kültüre uyum sağlamalarında hayati işlevleri olan bir süreçtir. Eğitim kurumlarında paylaşılan toplumsal alanlar, sosyal bir sermaye olarak göçmenler ile yerel halkın birbiriyle tanışmasını ve içinde buldukları yeni topluma uyum sağlamasını kolaylaştırarak yeni kültürel kimliklerin oluşmasına fırsat tanımaktadır (Thomas vd., 2016).

Türkiye, kendi iç hukukunda, anayasasının 42. Maddesinde: "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz." hükmüne yer vererek; eğitim hakkını anayasal bir güvenceye kavuşturmuştur. Fakat 2011 yılı itibariyle beklenmedik, ani ve kitlesel ölçekte gerçekleşen Suriyeli göçü, göçmen politikalarıyla ilgili pek çok konuda olduğu gibi eğitim konusunda da ülkenin hazırlıksız olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu bağlamda Türkiye'de göçmen eğitimi konusunda müstakil bir uygulamanın, kitlesel bir şekilde yaşanan Suriyeli göçü öncesinde var olduğunu söylemek güçtür. 2011 yılı itibariyle Suriyelilerin ülkelerinde yaşanan savaştan dolayı Türkiye'ye doğru göç etmek zorunda kalması ve bu göç eden kitlenin çoğunluğunun eğitim çağındaki çocuklardan oluşması



Türkiye’de göçmenlere yönelik eğitim politikası arayışlarının başlamasına neden olmuştur (Coşkun ve Emin, 2018: 3). Kitlesele göç neticesinde Türkiye’ye gelen Suriyeli nüfusuna bakıldığında 5-18 yaş çağı nüfusu ve 19-24 yaş yükseköğrenim çağı nüfusu toplamının, toplam Suriyeli göçünün %50’sine karşılık geldiği; nüfus dağılımına bakıldığında ise bu oranın yıldan yıla artacağı hesaplanmıştır (Şahin, 2020: 66). Bu durum ev sahibi ülke için; eğitimde ciddi bir potansiyel olmakla birlikte ülkenin üzerine yüklenen ciddi bir sorumluluk olarak da görülebilir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin eğitime erişim konusunda yaşadığı dezavantajların<sup>3</sup> uzun vadede suç oranlarında artışa ve çeşitli sosyal sorunlara neden olabileceği öngörüldüğünden; Türk devleti bu konuda önlem almak için Suriyelilerin eğitimine dönük çeşitli yasal düzenlemeler yapmış ve göçmenlerin devlet okullarında yerel halkla birlikte eğitim görmelerini sağlamıştır (Şahin, 2020: 67). Türkiye, kendisine göç ederek yerleşmiş olan Suriyelilerin eğitim sistemine dahil edilmelerini ve Suriyeli çocukların okullaşma oranlarının artırılmasını sağlamak için önemli çabalar sarf etmiştir (Erçetin vd., 2019). İlk etapta geçici eğitim merkezleri yoluyla Suriyeli sığınmacılara eğitim sunan Türkiye, Suriyeli çocukların eğitimini geçicilik perspektifiyle ele almanın gerçekçi olmayacağını kabul ederek; 2016-2017 eğitim-öğretim döneminden itibaren Suriyeli çocuklara devlet okullarında kapsayıcı eğitim yaklaşımıyla eğitim vermeye başlamıştır. Bu eğitim yaklaşımıyla Suriyeli öğrencilerin; Türk müfredatıyla ve Türk öğrencilerle birlikte eğitim görmeleri sağlanmaya çalışılmıştır (İli, 2020: 86). Türk eğitim sisteminde yapılan yasal düzenlemelerin dışında Millî Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) geliştirdiği Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİCTES: Promoting Integration of Syrian Children to Turkish Education System) de dikkat çekicidir. Avrupa Birliği’nin (AB) finansmanıyla MEB tarafından geliştirilen ve yürütülen projeye Türkiye’de yaşayan Suriyeliler eğitim, insani yardım, göç sürecinin iyileştirilmesi için verilen psikososyal destek gibi alanlarda desteklenmişlerdir (Kılıç ve Özkor, 2019).

Almanya, federatif bir yapıya sahip olduğu için merkezi olmayan bir yaklaşımla eğitim sistemini kurgulamıştır. Bu nedenle eğitim sisteminde tek tip bir yaklaşım, kanun ya da müfredat bulunmamaktadır. Almanya’da eğitim; her bir eyaletin anayasasında ve eğitimle ilgili yasalarında detaylarıyla düzenlenmiştir. Eyaletler arasındaki farklılıklara rağmen Almanya’daki tüm eyaletlerde göç eden çocuklar 9 ya da 10 yıllık zorunlu temel eğitim sürecine dahil edilmişlerdir (İli, 2020: 90). Göçmen eğitimi konusunda AB hukuku, Almanya’ya, istisna gözetmeksizin bünyesinde barındırdığı tüm çocuklara ve gençlere uygun eğitimi sunma konusunda yasal bir zorunluluk getirmektedir. Bu nedenle Almanya, göçmen eğitimi konusunda özellikle Suriyeli göçünün yoğun bir şekilde yaşanmaya başladığı 2014’ten itibaren tüm eğitim sistemini harekete geçirerek eğitimcilerin bilgi, beceri ve yeterliliğini artırmaya dönük çalışmalar yapmıştır. Ek olarak göçmen öğrenciler için çeşitli bilgi platformları oluşturarak; göçmen öğrencilere ek kapasite sağlanmasına yönelik yatırımları da gerçekleştirmiştir (İli, 2020: 5). Türkiye’nin göçmenlere yönelik eğitim politikası geliştirme ve uygulama konusunda Almanya’ya göre eksiklerinin olduğu görülmektedir. Bunun nedeni;

---

<sup>3</sup> Göçmenlerin eğitime erişim konusunda yaşadıkları dezavantajlar, okullarda yok sayılmalarıyla başlamaktadır. Çorum’da yapılan bir araştırma projesi, göçmen öğrencilerin eğitimlerine devam ettikleri okullarda öğrenci, öğretmen ve okul yöneticileri tarafından ciddi dışlanma ve ötekileştirmelere maruz bırakıldıklarını göstermiştir. Bu durum göçmen öğrencileri eğitim süreçlerinden uzaklaştırmaktadır. “Dil Kardeşliği: Göçmen Öğrencilerle Etkileşimde Dilin Rolü Olabilir mi?” adlı proje kapsamında öğrenciler, öğretmenler ve okul yöneticilerinde oluşturulan farkındalıkla kısa süre içinde göçmen öğrencilerin yanı sıra yerel öğrencilerde de bir takım olumlu gelişmeler görülmüştür. Bu bağlamda göçmen öğrencilerin okulda gördükleri derslere olan ilgileri artmış, göçmen ve Türk öğrencilerin karşılıklı birbirlerinin dillerine olan ilgileri artmış ve dil öğrenmeye yöneldikleri görülmüş, göçmen ve Türk öğrencilerin arkadaş olmaya yöneldikleri ve karşılıklı önyargılarının azaldığı tespit edilmiştir (Uçar, 2021: 58).

Türkiye'nin Almanya'ya göre daha geç bir tarihte kitlesel ölçekteki göçlerle karşı karşıya kalması ve bu konuda yeterince hazırlık yapma fırsatı bulamamasındandır. Ayrıca Türkiye, göç ile ilgili geliştirdiği politikalarda barınma, sağlık ve güvenlik konularını öncelikle ve eğitim konusunda politika/uygulama geliştirmeyi ötelemiştir. Almanya gibi ülkeler ise yıllardır göç aldığı için politika/uygulama geliştirme konusunda çok daha tecrübeli bir yaklaşım sergileyebilmiştir (Yıldırım vd., 2022: 426).

## ARAŞTIRMA BULGULARI

21. yüzyılda dünya genelinde yaşanan sanayileşme ve ekonomik gelişmelere paralel bir şekilde artan insan hareketliliği, içinde bulunduğumuz çağın “göç çağı” olarak isimlendirilmesi sonucunu doğurmuştur. İnsanlık tarihi boyunca bu kadar çok sayıda insanın doğduğu ülke dışında başka bir ülkede yaşamadığı gerçeğinden hareketle göç olgusunun bu yüzyılı tanımlayan bir özellik olduğu iddia edilmektedir. Yaşadığımız çağın göç çağı olması; birçok ülkede göç hareketlerinin hızlanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle hızlanan göç hareketleri, ülkelerin eğitim politikalarını ve uygulamalarını etkilemektedir. Çünkü ülkelerin, uyumlu bir toplumsal yapıyı inşa edebilmeleri için bünyesinde barındırdıkları göçmenlerin eğitimini kapsayıcı bir şekilde yürütmesi şarttır. Toplumu oluşturan fertlerin uyum içinde olmaları; topluma yeni katılan bireylerin ve göçmenlerin toplumun değerlerini içselleştirebilecekleri bir eğitim sürecinden geçmeleriyle mümkün olabilecektir. Günümüzde yaşanan göç hareketleriyle birlikte göçmenlerin sosyal uyumunun sağlanmasına yönelik kaçınılmaz bir ihtiyacın doğduğu görülmektedir. Sosyal uyumun gerçekleşmesinde kilit rol oynayan eğitim, dünya genelindeki göç yoğunluğu düşünüldüğünde oldukça önemli bir araca karşılık gelmektedir. Bu nedenle araştırmada göçmenlere yönelik eğitim politikaları ve uygulamaları ele alınmış; göçmenlerin içinde buldukları topluma sosyal uyumlarının sağlanması sürecine gördükleri eğitimin etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler ekseninde elde edilen bulgular ise sırasıyla Türkiye’de yaşayan Suriyeliler ve Almanya’da yaşayan Türkiyeliler bağlamında irdelenmiştir.

### Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında Türkiye’nin 6 farklı ilinde (Adana, Adıyaman, Ankara, Çorum, İstanbul ve Yozgat) yaşayan toplam 14 Suriyeli sığınmacıyla yapılan görüşmeler neticesinde çeşitli veriler elde edilmiştir. Buna göre Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların; göç öncesi ve sonrası süreçlerinde yaşadıklarını tespit etmek amacıyla yapılan görüşmelerde göç etme nedenlerinin, farklı gerekçelere dayalı olarak gerçekleşmiş olsa da temelde güvenlik gereksinimine dayalı olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir. Görüşme yapılan sığınmacıların bu konu ile ilgili anlatımları şu şekildedir; Türkiye’de üniversite öğrenimine devam etmekte olan K25<sup>4</sup>, savaş nedeniyle göç ettiklerini ve hayatta kalmak için Suriye dışına göç etmekten başka çarelerinin olmadığını ifade etmiştir. Benzer görüşler dile getiren diğer katılımcılar da (K1, K7, K10, K24) göç etme nedenlerinin; hayatta kalma arzusundan yani hayati bir zorunluluktan kaynaklandığını vurgulamışlardır. Bu bağlamda Türkiye’de üniversite öğrencisi olan Suriyeli bir sığınmacının göç sürecine ilişkin anlatımı oldukça çarpıcıdır:

Uçak seslerinden hala çok korkuyorum. Roketler gökyüzünden yere inerken (biz onu) izliyorduk, nereye düşecek diye. Hatta bir gece uçaklar-helikopterler dönüyor tepemizde, ses o kadar yakın ki çok korkuyorduk. Böyle zamanlarda babam, hepimizi evin bir köşesine toplardı, “öleceksek” hep birlikte ölelim, geriye kimse kalıp acı çekmesin derdi. Bütün gece, karanlıkta birbirimize sokulup beklerdik. Ben böyle bir şeyin içinde 5 yıl nasıl yaşadım hala kendime inanmıyorum (K24).

<sup>4</sup> Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcılar; K ve görüşme sırası biçiminde yanına sayı verilerek ifade edilmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların detaylı künyesi için lütfen katılımcıların demografik ve kişisel özelliklerinin yer aldığı tablo-1’i inceleyiniz.

Ayrıca yapılan görüşmelerde göç etme kararının, çoğunlukla bir zorunluluk olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Bu bağlamda yaşanan zorunluluk, tekstil atölyesinde işçi olarak çalışan K1 tarafından: “Savaş nedeniyle göç ettik, eğer göç etmeseydik ölecektik.” şeklinde ifade edilmiştir.

Uyum sürecini ve bu süreçte sığınmacıların yaşadıklarını anlayabilmek için yapılan görüşmelerde; sığınmacıların büyük ölçüde Türk halkıyla aynı inanca sahip oldukları için kendilerini Türk toplumuna yakın hissettikleri tespit edilmiştir.<sup>5</sup> Fakat aynı dine mensubiyetten kaynaklı olarak görülen kültürel yakınlık durumu var olsa da toplumların kendi gelenek-göreneklerinden, alışkanlıklarından, yetişme koşullarındaki farklılıklardan kaynaklı olarak farklı yaşam tarzına sahip olma durumlarının kültürel olarak ciddi bir uzaklık ya da ayrışma yarattığı da sığınmacılar tarafından sıklıkla ifade edilmiştir. Görüşme yapılan sığınmacıların bu kapsamdaki anlatımları şu şekildedir; Türkiye’de üniversite öğrenimine devam etmekte olan bir katılımcı toplumda yaşadığı dışlanmışlığı:

Cami dışında kamu alanları da dahil her yerde kendisini yabancı hissettiğini, herhangi bir şekilde Arapça konuştuğu zaman insanların çok kötü bir şey yapmış gibi dışlayıcı ve yargılayıcı bir şekilde kendisine baktıklarını ve bu nedenle aşırı derecede dışlanmışlığa maruz kaldık (K12).

Şeklinde ifade etmiştir. Tekstil atölyesinde çalışarak hayatını kazanmaya çalışan başka bir katılımcı ise toplumda yaşadığı dışlanmışlığı:

Haftanın 7 günü günde 12 saat çalışıyorum. Günde 100 TL para veriyorlar. Öğlende yemek. Dışarıda bir yaşamım yok. Dışarıda geçirdiğim vakit sadece evden işe, işten eve giderken bindiğim otobüs. Ama bazı insanların buna bile tahammülü yok. Çünkü bizi gördükleri zaman hele Arapça konuştuğumuz zaman kötü bir şeye bakar gibi bize bakıp homurdanmalarına alışamadım. Ve bu duruma çok üzülüyorum, gitmek istiyorum Türkiye’den (K1).

şeklinde ifade etmiş ve dışlanma, ötekileştirilme, topluma kabul edilmeme durumunun bir örneğini yaşadığını vurgulamıştır.

Sığınmacıların uyum sürecine, gördükleri eğitimin etkisini anlayabilmek için yapılan görüşmelerde; sığınmacıların büyük çoğunluğunun (hemen hemen hepsi) kendilerinden 2-3 yaş küçük ve kendi akranlarından izole bir şekilde Türk öğrencilerle birlikte eğitim gördükleri tespit edilmiştir. Ek olarak sığınmacı öğrencilerin büyük çoğunluğu, eğitim süreçlerine devlet tarafından maddi bir desteğin verilmediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca sığınmacılar; eğitim sürecinde dil farklılığı, dil eğitiminin yetersizliği ve ayrımcılık-dışlanmışlığa maruz kalma gibi durumlardan dolayı yoğun bir şekilde sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Eğitimi esnasında ayrımcılığa maruz kalmış ve sığınmacı olarak eğitimin işlevinin olmadığına kanaat getirmiş olan bir tekstil işçisi yaşadığı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

Okulda problem yaşıyordum. Öğrenciler ve öğretmenler bize onların sırtında yükümüz gibi davrandılar ve hissettirdiler. Kendimizi gösteremedik okulda çünkü şartlar uygun değildi. Hep yabancılığımız söylendi hatta bir öğretmen ona anlamadığım bir şeyi sorduğumda sanki doktor mu olacaksın ne diye konuşuyorsun şeklinde cevap verdi. O zaman okulla meslek sahibi olamayacağımı anladım ve çalışmaya başladım (K1).

<sup>5</sup>Göç, insanların coğrafi hareketliliğinin yanı sıra kültür, değer ve inançlarının hareketliliğini de içermektedir. Bu nedenle göçmenler, yerleştikleri yerlere inançlarını taşımakta ve aynı zamanda oradaki inanç ve kültürel yapıdan da etkilenmektedir. Göçle birlikte dinsel alışkanlıklar karşı karşıya gelmekte; bu durum dini bir uyuma yol açabileceği gibi din kaynaklı çatışmalara da yol açabilmektedir. Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göçte de benzer süreçler yaşanmaktadır. Suriye ve Türkiye benzer dini inanç ve kültürel değerlere sahip olmasına rağmen bu ülkelerdeki dini yaşam ve deneyimler ciddi farklılıklar göstermektedir (Kaya, 2017: 202). Yaşanan bu farklılıklara rağmen kimi Suriyeli göçmenler için Türkiye’ye göç etme durumu, aynı dine mensubiyetten kaynaklı olarak bir tercih sebebi olabilmektedir. Zira gelecek kuşaklarının dinini unutmamasından endişe eden Suriyeli göçmenler, kendi dindaşlarının bulunduğu Türkiye’ye göç etmenin dini bir motivasyondan kaynaklandığını ifade etmişlerdir (Tanrıverdi ve Ulu, 2020: 181). Din eksenli pek çok ortak nokta, göçmenlerin göç ettikleri toplumda kendilerini öteki, yabancı ve dışlanmış hissetmelerini engelleyerek; uyum süreçlerini olumlu etkileyebilmektedir (Kaya, 2015: 270).

Suriyeli sığınmacıların eğitim ve uyum ilişkisine dair sorulara verdikleri bu gibi cevaplardan; mevcut eğitim sisteminde ayrımcılık veya dışlanmışlığa uğradıkları ve bu nedenle de uyumlarının engellendiği sonucuna ulaşılmıştır. Sınırlı düzeyde de olsa bazı katılımcılar (K13, K24) eğitim sistemine dahil olmanın, sadece dil öğrenimini tetikleyen yönüyle uyumu desteklediğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda dil öğreniminin, içine girilen yeni topluma uyumu kolaylaştırdığını vurgulayan K24 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Eğitimin benim açımdan faydası Türkçe öğrenme konusunda oldu. Çünkü bana bakarak konuşan insanların ne konuştuğunu anlamak istiyordum. Ve yaşadığım şehirde konuşulan dili öğrenmem gerekiyordu.”

### **Almanya’da Yaşayan Türkiyeli Göçmenlere İlişkin Bulgular**

Araştırma kapsamında Almanya’nın 6 farklı bölgesinde (Berlin, Düesseldorf, Frankfurt, Münih, Remscheid ve Stuttgart) yaşayan toplam 16 Türkiyeli göçmenle yapılan görüşmeler neticesinde çeşitli veriler elde edilmiştir. Almanya’da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin; göç öncesi ve sonrası süreçlerde yaşadıklarını tespit etmek amacıyla yapılan görüşmelerde, göç etme nedenlerinin ekonomik gerekçelere dayalı olarak belirgin bir şekilde ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Ekonomik gerekçeler çoğunlukla istihdam olanakları, yüksek hayat standardı ve nitelikli sağlık hizmetleri olarak ifade edilmiştir. Önceki kuşakların göçü, evlilik ve siyasi baskılardan kurtulma gibi nedenler de göç etme nedeni olarak ifade edilmiş olsa da (K2, K8, K21) Almanya’ya göç ederek ekonomik olarak daha fazla imkâna kavuşma özlemi bahsi geçen göçmenlerin tamamı için temel bir göç motivasyonu ve göç etme nedeni olmuştur. Ayrıca göçmenler, vatanlarından ayrılma durumunu çoğunlukla zorunluluk olarak gördüklerini; bir tercih olarak görenler ise (K8, K18, K27) bunu zorunlu bir tercih olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda yaşanan göçün zorunlu nedenlere dayalı olarak gerçekleştiğini şu anda Almanya’da eğitimine devam etmekte olan K12: “Tercihli ama daha iyi yaşamak için zorunlu bir tercihti. Bu tercihi yapmasa idi ailem, bugün ben bu kadar rahat yaşayamazdım.” Şeklinde ifade etmiştir.

Uyum sürecini anlayabilmek için yapılan görüşmelerde; Türkiyeli göçmenler, Alman halkını sahip oldukları değer yargıları ve yaşam tarzları nedeniyle büyük ölçüde kendilerinden uzak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda süpermarkette yönetici olarak çalışan bir katılımcı Alman toplumunun kültürel değerlerinin kendi kültüründen ne kadar uzakta olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Kendimi onlardan uzak hissediyorum. Düşünceleri çok farklı, mantıksal yönleri çok yoğun. Aile bağı yok. 18 yaşına gelir gelmez evlenmeden ailelerinden ayrılıp evlerini ayırıyorlar. Ayrılmaya bile anne babalarına kira vererek yaşıyorlar. 18 yaşından sonra ailelerinden tamamen kopuyorlar (K19).

Ayrıca Türkiyeli göçmenlerin, Alman toplumuna karşı kendilerini büyük ölçüde yabancı hissettikleri tespit edilmiştir. Alman toplumunun aile yapısı, aileye bakışındaki farklılık, din-dil farklılığı bünyesinde barındırdığı Türkiyeli göçmenleri kendisinden ayırtmaktadır. Çok sınırlı düzeyde de olsa Alman toplumunun değerlerini bütünüyle benimsediğini ifade eden katılımcılar da (K20, K22) Alman toplumuna karşı kendilerini yabancı hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda bir süpermarkette işçi olarak çalışan, kendisini Alman toplumuna oldukça yakın hisseden ve Alman yaşam tarzını bütünüyle benimsediğini ifade eden K20 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Ben kendimi Almanya’da değil Türkiye’de dışlanmış hissediyorum. Türkiye benim için tatil için gidilecek bir yer. Çünkü artık ben kendimi Alman hissediyorum. Türkiye’ye gitsem orada yaşayamam ben artık Almanya’ya aitim.”

Alman yaşam tarzını benimsemek konusunda benzer görüşler dile getiren ve süpermarkette yönetici olarak çalışan başka bir katılımcı ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Türkiye’de tatile gittiğimizde taksiye bindik (taksici) bize nereye gideceğimizi sormadı bile otoparkta dur attı. Çıkışa geldiğimizde (nereye gideceğimizi) sordu. Üsküdar’a gideceğimizi söyleyince ben oraya

gidemem orada trafik yoğun dedi. Adam (şoför) bindiğimiz yerde (geri döndüğümüzde) indiğimizde 33 lira dedi. Eşimle (şoför) kavga etmeye başladı. Hatta şoför bıçak çıkardı ve (eşime doğru) sapladı montu yırtıldı. Türkiye’de insanların kaybedecekleri bir şeyleri yok, adam orada 33 lira için katil olabilirdi. Bütün bunları görünce kendimi Türkiye’ye ait hissetmiyorum. Esas yabancılığı Türkiye’de hissediyorum (K22).

Almanya’da ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kaldıkları için kendilerini Alman toplumuna yabancı hissettiklerini ifade eden iki farklı katılımcı ise görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Arkadaş ortamında Türk de var Alman da. Arkadaşlarımın arasında kendimi yabancı hissetmiyorum. Ama resmi işler için gittiğim hastane, okul gibi kurumlarda bazı insanlar benim Türk olduğumu bana bir şekilde ifade ederek yabancı olduğumu her zaman hissettirdiler. Bu nedenle kendime ayrımcılık yapıldığını düşünüyorum (K2).

Resmi dairelerde işim olduğu zaman normalde Almanlara siz diye hitap eden görevliler, göçmen olduğumuz için bize sen diye ve kaba bir şekilde işimizi yapmak istemediğini belli edecek bir şekilde söylenerek hitap ediyorlar. O anlarda kendimi yabancı ve dışlanmış hissediyorum (K23).

Göçmenlerin uyum sürecine, gördükleri eğitimin etkisini anlayabilmek için yapılan görüşmelerde; göçmen öğrencilerin büyük çoğunluğunun (hemen hemen hepsi) kendilerinden 2-3 yaş küçük ve kendi akranlarından izole bir şekilde Alman öğrencilerle birlikte eğitim gördükleri tespit edilmiştir. Ek olarak göçmen öğrencilerin büyük çoğunluğu, eğitim süreçlerine devlet tarafından ciddi bir maddi desteğin verilmediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca göçmenler; eğitim sürecinde dil farklılığı, dil eğitiminin yetersizliği, ayrımcılık, dışlanmışlık ve hatta ırkçılığa maruz kalma gibi durumlardan dolayı yoğun bir şekilde problem yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmelerden eğitim-uyum ilişkisine dair elde edilen bulgular irdelendiğinde; katılımcılar göç ettikleri ülke olan Almanya’da topluma ve yaşam şartlarına uyum sağlayabilme konusunda gördükleri eğitimlerin Alman toplumuna uyumu desteklediğini fakat eğitim esnasında ayrımcılık, dışlanmışlık ve hatta zaman zaman ırkçılığa maruz kalmanın da uyumu zorlaştırdığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda eğitimin ve özellikle dil eğitiminin içine girilen yeni topluma uyumu kolaylaştırdığını vurgulayan K4 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “Eğitim bizim açımızdan Almanlarla ve Almancayla ilk temas kurduğumuz yer. Bu nedenle bizim için çok önemli. Almanya’ya uyum sağlayabilmemiz için çok önemli orada öğrendiklerimiz.” Öte yandan eğitimi esnasında ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kaldığını ifade eden K9 ise eğitim hakkındaki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Eğitim çok önemli ama Almanya, yabancı insanların eğitim düzeylerini düşük tutmaya çalışıyor. Çünkü onların fabrikada işçi kesimi olarak çalışmasını istiyor. Yükselmelerini istemiyor ve engelliyor.”

## SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye’de yaşayan Suriyeli ve Almanya’da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin içinde buldukları topluma uyumlarının sağlanmasına; ilgili ülkelerde uygulanmakta olan eğitim politikalarının etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda toplam 30 göçmen ile yapılan görüşmeler neticesinde birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Türkiye’deki Suriyeli ve Almanya’daki Türkiyeli göçmen grupların her ikisi de ayrımcılık, dışlanmışlık ve dil farklılığı nedeniyle içinde buldukları topluma yabancılaştıklarını ifade etmişlerdir. Göçmenlerin kültürel uzaklık, yabancılaşma, dışlanmışlık gibi konuları içeren sorulara verdikleri yanıtlar irdelendiğinde dil farklılığının neden olduğu yabancılaşma ya da kültürel uzaklık hissinin dil farklılığının neden olduğundan çok daha fazla vurgulandığı görülmüştür. Bu durum göçmen uyumu konusunda dil konusunun (dil eğitiminin) belirleyici derecede önemli olduğunu göstermiştir.

Tarih boyunca yaşanan göçlerde yerel halk, göçmenlere geçicilik durumunu atfetse de göçün fitratında “kalıcılık” vardır. Türkiye’ye 2011 yılı itibariyle göç etmeye başlayan Suriyelilerin önemli bir kısmının Türkiye’de kendilerini “kalıcı” olarak gördükleri Dokuyucu’nun 2020 yılında yaptığı “Çorum halkı gözüyle göçmenler”, Şen’in 2020 yılında yaptığı “Zorunlu göçle Türkiye’ye gelen

Suriyelilerin entegrasyonu: İstanbul ili örneği”, Karaarslan ve Gençoğlu'nun 2019 yılında yaptığı “Suriyeli göçmenlerle birlikte yaşamak: Kayseri’de sivil politik aktörlerle Suriyeli göçmenler üzerine nitel bir analiz” adlı çalışmada görülmektedir. Benzer durum Almanya’ya göç eden Türkiyeliler için de geçerlidir. Bundan dolayı sosyal uyum politikalarının, göç eden insanların yerel halk ile kalıcı bir şekilde yaşayabilecekleri çok kültürlü bir toplumsal hayatı yaşama geçirmesi beklenmektedir. Fakat sosyal uyumun sağlanması tek başına politika belirleyicilerin yapabileceği bir şey değildir. Sosyal uyumun sağlandığı sağlıklı bir çokkültürlü toplumda, toplumu oluşturan tüm alt grupların birbiriyle iletişim halinde olması beklenmektedir. Bu durum ancak göç edenlerin, göç ettikleri ülkenin dilini bilmeleriyle mümkün olabilmektedir. Bu da dil eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Fakat Türkiye’de bulunan Suriyeliler, çoğunlukla Türkçe öğrenme konusunda istekli olmalarına rağmen herhangi bir dil kursuna alınmadıklarını ve Türkçeyi sadece kendi çabalarıyla öğrenmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Almanya’da bulunan Türkiyeliler ise genel olarak Almanya devletinin göçmenlerden en öncelikli talebinin Almanca öğrenilmesi olduğunu ve bu konuda çeşitli kurslara alındıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye’de herhangi bir seviyede okula başlayacak olan göçmen çocuk, uyum ya da dil kurslarından herhangi birini almadan doğrudan doğruya Türkçe eğitim yapılan sınıflarda okula başlamaktadır. Bu durum göçmen çocukların Türkçeyi öğrenene kadar ki süreçte geçirdiği eğitim dönemlerini kayıp bir dönem olarak geçirmelerine veya eğitimin önemini ve gerekliliğini kabul etmemelerine neden olmaktadır. Almanya ise resmi olarak kabul ettiği göçmenlere dil ve uyum kursunun gerekliliğini: “*Eğer Almanya’da yaşamak istiyorsan, Almanca bilmelisin*” mantığıyla açıklamakta ve bu kursları zorunlu tutmaktadır. Bu durum Almanya’nın sosyal uyum için dilin önemini farkında olduğunu, göç konusunda sahip olduğu deneyimle göçmenlere Almanca öğretilmesinin gerekliliğini yerine getirdiğini göstermektedir (Şen, 2020: 2).

Dünya çapında yaşanan yoğun göçler neticesinde; göç edilen ülkelerin eğitim sistemlerinin kendi vatandaşlarının gereksinimlerini karşılarken; göçmenlerin eğitsel ihtiyaçlarını ve toplumsal uyumlarını da sağlaması gerektiği açıktır. Bu ihtiyaçlardan biride hiç şüphesiz göç edenlerin eğitim süreçlerine katılımlarının sağlanması olmuştur. Herhangi bir sebeple göç eden göçmenlerin, eğitim hayatlarının sekteye uğramaması ve eğitimlerine verimli bir şekilde devam edebilmeleri, göç ederek geldikleri ülkelerde uyumlu bir hayat sürdürebilmeleri için bir zorunluluktur. Yapılan görüşmelerde; Türkiye’ye göç eden Suriyeliler de Almanya’ya göç eden Türkiyeliler de eğitim sürecinin, göç ederek geldikleri yeni topluma uyum sağlamada önemini farkındadır. Eğitim süreciyle herhangi bir meslek edinilmese bile yerel dilin öğrenilmesi, okulun yarattığı sosyal sermaye ile göçmenlerin göç ederek yerleştikleri ülkenin değerlerini benimsemesi ve toplumsallaşması sağlanacağından, eğitimin faydası tartışılmaz biçimde kabul edilmektedir. Her iki göçmen grubu da göç ederek yerleştikleri ülkelerde, büyük oranda kendilerinden yaşça küçük olan bireylerle eğitim gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu durum yerleşilen ülkenin dilinin bilinmemesi nedeniyle göçmenlerin daha alt sınıflarda eğitime yönlendirilmesi gerekliliği şeklinde açıklanabiliyorsa da göçmenler nazarında yetersizlik duygusu uyandırmakta ve çoğu zaman eğitimin önemsizleştirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Benzer şekilde her iki göçmen grubu da eğitim süreçlerinin maddi olarak desteklenmemesinden dolayı eğitime yeterli önemi veremediklerini, okullarında ciddi oranda ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum uzun vadede eğitimin getirisi olabilecek olan sosyal uyum sürecini sekteye uğratmakta ve eğitimi fayda getirmekten uzaklaştırmaktadır. Bu bağlamda eğitim konusu sosyal uyum ile ilişkisi bağlamında irdelendiğinde her iki göçmen grubunda da benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. Şöyle ki her iki göçmen grubu da eğitimin ve özellikle dil eğitiminin göç edilen ülkeye uyumu kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Eğitimin bireyin sosyal çevresini geliştirme yönü de bu çalışmada yoğun bir şekilde ifade edilmiştir.

Türkiye'ye göç eden Suriye kökenli göçmenlerin göçü, ölüm korkusu ve savaş gibi güvenlik gerekçelerine dayalı olarak aniden gerçekleşmiştir. Ani göç sonucunda; Türkiye'ye ulaşmayı başaran Suriyelilere verilen farklı yasal statü, onların sosyal uyum süreçlerini ciddi anlamda zorlaştırmıştır. Türkiye, Suriye'den göç eden göçmenlere uluslararası hukuk tarafından öngörülen mülteci statüsü yerine kendi iç hukukunda yeni bir düzenlemeye giderek geliştirdiği geçici koruma adlı bir statüyü verdiği için bu insanlar eğitim alarak hayatlarını değiştirebilme umudundan uzaklaşmıştır. Çünkü Türkiye'ye göç eden Suriye kökenli göçmenler, eğitimde gösterecekleri çaba ve başarının yasal statülerindeki belirsizlik ve geçicilik nedeniyle herhangi bir anlamının olmadığını düşünmektedir. Türkiye, Suriye gibi AB üyesi olmayan devletlerden gelen bireylere mülteci statüsünü vermemektedir. Suriyelilere uluslararası hukuk tarafından tanımlanan mülteci, göçmen, vatandaş gibi yasal statülerin verilmeyişi onların uyum süreçlerini ciddi anlamda engellemektedir. Zira hukuki olarak oldukça sınırlı haklara sahip olmaları; onları tüm kamu hizmetleriyle birlikte eğitimden de uzaklaştırmaktadır. Bu nedenle Türkiye, kendisine göç eden tüm insanları kendi koşulları içinde değerlendirerek onlara mülteci, göçmen ve hatta vatandaş statülerinden uygun olanını verme konusunu süratle hayata geçirmelidir. Bu sayede belirli bir statü olarak güvenceye kavuşacak olan göçmenlerin eğitim süreçleri daha mantıklı bir zeminde ilerleme fırsatı bulacak ve anlam kazanacaktır. Bu durumda göç edenlerin göç ettikleri ülkelerdeki eğitim süreçlerinde gösterecekleri çaba, anlamlı bir çabaya dönüşecek ve göç edenlerin göç ettikleri ülkelere sosyal uyumları mümkün hale gelecektir.

Görüşmelerden elde edilen verilere göre; Almanya, ülkesinde bulunan göçmenlerin eğitimine dönük, ciddi sorunlar olsa da kayda değer bir politika-uygulama geliştirebilmiş ve uygulamaya sokabilmiştir. Türkiye ise göçmenlerin eğitim sistemine dahil edilmesi sürecine daha yeni yeni başlamaktadır. Bu çalışmada, eğitim bağlamında her iki göçmen grubunun da eğitim aldıkları ülkelerde ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kaldıklarını fakat Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin eğitimle hayatlarını olumlu yönde değiştirebilme fırsatlarını daha olası bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma gerekçe olarak Yavuz ve Mızrak'ın (2016) belirttiği gibi Suriyeli göçmenlerin, çoğunun yaşam koşullarındaki zorluk nedeniyle eğitimi bir gereklilik olarak görmemeleri, dil öğrenememe ya da bilmeme durumları ve resmi statülerindeki belirsizlik sıralanabilir.

#### KAYNAKÇA

- Akar, Ç. (2021). Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 5(4), 287-296.
- Alpago, H., ve Alpago, D. O. (2021). Karşılaştırmalı Bir Analizle Göç ve Entegrasyon: Gurbetçiler ve Suriyeli Mülteciler Örneği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 16(1), 95-115.
- Bolay, S. H. (2010). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bozan, İ. (2014). *Türkiye'de İç Göç Hareketleri ve Göçün Eğitim Üzerinde Etkisi: Bir Durum Çalışması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi: Antalya.
- Castles, S. ve J. Miller (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, (Çev: Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, İ. ve Emin, M.N. (2018). Türkiye'de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri. *İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği Politika Notu No: 2018/03*.

- Demirağ, H. ve Kakışım, C. (2018). Almanya'daki Türklerin Göç ve Entegrasyon Süreci: Birinci ve Üçüncü Kuşak Karşılaştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (75), 123-152.
- Dokuyucu, H. (2020). *Çorum Halkı Gözüyle Göçmenler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi: Çorum.
- Erçetin, Ş., Açıkalm, N., Akbaşı, S., Çevik, M. S., Görgülü, G., Güngör, H. ve Çelik, M. (2019). Main Problems of Turkish Education System and Current Discussions on Education. *ISCASS Uluslararası Bilim Derneği Dergisi*. <http://iscass.org/uploads/img/tes-sorunlari-kitapcik-isbn.pdf>
- Gershberg, A. I., Danenberg, A. ve Sánchez, P. (2006). Beyond "Bilingual" Education: New Immigrants and Public School Policies in California. *the Urban Institute*. 2100 M St., NW, Washington, DC 20037.
- Göç İdaresi Başkanlığı, (2022). *Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler*, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- İli, K. (2020). *Göçmenlerle İlgili Eğitim Politikaları: Türkiye ve Almanya Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- Karaarslan, F. ve Gençoğlu, A.Y. (2019). *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak: Kayseri'de Sivil Politik Aktörlerle Suriyeli Göçmenler Üzerine Nitel Bir Analiz*. Ankara: Tezkire Yayıncılık.
- Karadağ, K. (2022, 6 Mayıs). *İsmail Çataklı: 2017 Yılından Bu Tarafa Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayısı Hemen Hemen Aynı*. Anadolu Ajansı.
- <https://www.aa.com.tr/tr/politika/ismail-catakli-2017-yilindan-bu-tarafa-turkiyede-gecici-koruma-altindaki-suriyeli-sayisi-hemen-hemen-ayni/2581121>
- Karakaya, S. (2022). Avrupa ve Türkiye'de Suriyeli Göçmenler Üzerine Zenofobiyi Okumak. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı, 371- 389.
- Karpat, K. H. (2013). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler* (Çev. B. Tırnakçı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, M. (2015). Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye'de Yaşamak. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39(3), 263-279.
- Kaya, M. (2017). Vaka Takdimi: Göçün Dini Yansımaları Suriye ve Türkiye Bağlamında Din ve Dindarlık. *İlahiyat Akademi*, 4, 199-206.
- Kılıç, G. ve Özkor, D. (2019). Suriyeli Çocukların Eğitimine Dair Model Oluşturma Projesi Suriyeli Çocukların Eğitimi Araştırma Raporu. *Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği*, <http://www.mavikalem.org/wpcontent/uploads/2019/03/Suriyeli%20Cocuklar%20B1n-E%20Fitimi-Ara%20Ft%20B1rma-Raporu.pdf>



- Mevzuat Bilgi Sistemi, (2022). T.C. Anayasası, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- Mülteciler Derneği, (2022). Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Temmuz 2022, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Özgen, N. (2016). *Beşeri Coğrafyada Araştırma Yöntemleri ve Teknikler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Perşembe, E. (2005). *Almanya'da Türk Kimliği Din ve Entegrasyon*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Sancak, H. (2022, 13 Nisan). *Almanya'da her 4 Kişiden Biri Göçmen Kökenli*. Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/almanya-her-4-kisiden-biri-gocmen-kokenli-42042412>
- Sarıdoğan, Ş. (2019). *Göç ve Eğitim İlişkisinin Sosyolojik Analizi: Mersin İli Akdeniz İlçesi Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi: Konya.
- Swain, A. (2019). Increasing Migration Pressure and Rising Nationalism: Implications for Multilateralism and SDG Implementation. *Third World Quarterly*, 17(5), 959-973.
- Şahin, A. ve Şahin, Y. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Eğitimcilerin Gözünden Göç ve Uyum Sürecinde Eğitimin İşlevi ve Barışa Katkısı. *Harran Maarif Dergisi*, 5(1), 63-87.
- Şen, H. (2020). *Zorunlu Göçle Türkiye'ye Gelen Suriyelilerin Entegrasyonu: İstanbul İli Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi: Çanakkale.
- Tanrıverdi, A., Ulu, M. (2020). The Relationships Between Migration, Acculturation And Religion Among Syrians Under Temporary Protection: A Case Study Of Kayseri. *Bilimname*, 43(3).
- Thomas, R. L., Chiarelli-Helminiak, C. M., Ferraj, B., ve Barrette, K. (2016). Building Relationships and Facilitating Immigrant Community Integration: An Evaluation of a Cultural Navigator Program. *Evaluation and Program Planning*, 55, 77-84.
- Tümtaş, M.S. (2020). *Nöbetleşe Dışlanma Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uçar, M. (2021). Dil Kardeşliği: Göçmen Öğrencilerle Etkileşimde Dilin Rolü Olabilir mi? *Liberal Düşünce Dergisi*, 26(101), 41-66.
- World Migration Report (2022). [https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr\\_2022.pdf](https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2022.pdf)
- Yalçın, M. G. (2017). *Göç Psikolojisi*. Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Yavuz, Ö., Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldırım, E., Coşkun, C. D., ve Şensin, C. (2022). *Göçmen Çocuklara Yönelik Eğitim Politikaları: İngiltere, Almanya ve Türkiye Karşılaştırması. 9. International Eurasian Educational Research Congress Tam Metin Bildiri Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldız, Ö.F. (2022, 10 Ekim). *Eski Almanya Başbakanı Merkel, 2022 Nansen Mülteci Ödülünü Aldı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/eski-almanya-basbakani-merkel-2022-nansen-multeci-odulunu-aldi/2707904>

**EXTENDED ABSTRACT**

A human as a social being; needs a qualified education process in order to exist in social life, develop the built culture and civilization, and communicate with people in a healthy way. Education can be used as a tool to ensure social cohesion in society. For the immigrant, who is a stranger to all the values of the society he immigrated to, to live harmoniously in the host society is to subject that individual to the education process that will be applied in a systematic way. It has been observed that the migration process of the past centuries is not similar to the current wave of migration. Currently, there is an influx wave of migration that has led to the phenomenon of migration being accepted as a phenomenon that defines the contemporary century. This situation reveals the necessity of ensuring the rapid adaptation of immigrants to the host society. The individuals who make up the social structure should be in harmony, however, this can be made possible if all individuals participating in the society undergo an educational process in which they can internalize social values. The use of education is emphasised because it plays a key role in realizing the expected social harmony. For this reason, the education policies applied to immigrants were discussed in the study. The study determines the effect of education migrants received on the process of ensuring social adaptation in the host society. In collecting data, semi-structured interviews were conducted with a total of 30 participants from Turkey and Germany, and results were drawn by scanning the literature in detail. In its findings, the study reveals the impact of education policies being implemented in the two mentioned countries. Although the local people attribute the temporary situation to the immigrants, these immigrants become permanent residents in host societies. Further, it has been argued that social cohesion policies lead to a multicultural social life where people who migrate can live permanently alongside the locals. Education policy has been found to be one of the policies considered vital in ensuring the social cohesion of immigrants in their area of settlement. Furthermore, the findings show that both the Syrians who immigrated to Turkey and the Turkish citizens who immigrated to Germany are aware of the importance of the education process in adapting to the new society they immigrated to. In the study, both groups of immigrants cited that education, especially language education, facilitates the adaptation process in the receiving state. In this study, it was found that both immigrant groups were exposed to discrimination or exclusion behaviour in the countries where they received education programmes, but immigrants of Turkish origin living in Germany were more likely to have the opportunity to change their lives in a positive way through education. It has been observed that Turkey has deficiencies compared to Germany in developing and implementing an effective education policy for immigrants. This is due to the fact that Turkey faced mass migration at a later date than Germany and could not find the opportunity to prepare adequately in this regard. Turkey has prioritized housing, health and safety issues in its policies. Also, it has developed policies on education, however, these policies have been postponed. Germany, on the other hand, has shown a much more experienced approach to policy/practice development since it has been receiving immigration for years now. In addition, since Turkey gave the immigrants immigrating from Syria a status called temporary protection, which it developed by making a new regulation in its own domestic law, instead of the refugee status stipulated by international law, these people have moved away from the hope of changing their lives by getting an education. However, Syrian immigrants who immigrated to Turkey think that their efforts and success in education will have no meaning due to the uncertainty and temporariness of their legal status. Within the scope of these results, it is recommended that immigrants undergo a qualified education process so that they can live a socially harmonious life in the countries they migrated to, and that Turkey should implement one of the legal statuses determined and accepted by the international community.